

© Оксана Высовень
(Переяслав-Хмельницький)

НАУЧНАЯ ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫМИ ИССЛЕДОВАТЕЛЯМИ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОСЛЕДНЕГО КОШЕВОГО АТАМАНА ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО ПЕТРА КАЛНЫШЕВСКОГО (1691–1803)

Статья посвящена историографическому обзору трудов о последнем кошевом атамане Войска Запорожского Петра Калнышевского, в частности, его земляков исследователей братьев Коцуров (профессоров Виктора Петровича и Анатолия Петровича). Установлено, что ученые занимаются изучением и популяризацией деятельности П. Калнышевского более 20 лет. В течение этого времени ими было написано и опубликовано около 120 научных работ о кошевом, из них 3 обобщающие монографии. Анализ их научного наследия показал, что на современном этапе исследователи не только занимают ведущие позиции в изучении жизни и деятельности П. Калнышевского, но и создали собственный уникальный его портрет, представив кошевого в образе героя своего времени, который сумел в сложных геополитических условиях, когда Гетманщина теряла свою независимость, реформировать Сечь с чисто военной организации в административно-политическую единицу с развитой инфраструктурой, дополнить образ П. Калнышевского как благодетеля и защитника украинской церкви.

Ключевые слова: исследователи Коцуров, кошевой атаман Войска Запорожского Петр Калнышевский, Новая Сечь, военная и культурно-благотворительная деятельность, историография.

© Oksana Vysoven
(Pereyaslav-Khmelnytsky)

THE SCIENTIFIC POPULARIZATION OF LIFE AND ACTIVITY OF PETRO KALNYSHEVSKY, THE LAST KOSHОВОI OTAMAN OF THE ZAPOROZHIAN ARMY, MADE BY MODERN RESEARCHERS (1691–1803)

The article is dedicated to the historiographical review of literature devoted to Petro Kalnyshevsky - the last Koshovoi Otaman of the Zaporozhian Army. This review was made by the following researchers: professors Victor and Anatoliy Kotsur. These scientists have been investigating and popularizing P. Kalnyshevsky's activity for more than 20 years. They wrote and published over 120 scientific publications about P. Kalnyshevsky, including 3 monographs. Most of the articles were published in scientific periodicals, at Ukrainian and International conferences and on the Internet. All their scientific publications are based on the profound information source, on unique archival materials, documents and specialized literature. The analyses of their research proved that they are not only one of the leading investigators of life and activity of Petro Kalnyshevsky but they also created his unique portrait. They describe the last Koshovoi Otaman of the Zaporozhian Army as the hero of that time who, despite of the difficult geopolitical conditions when the Cossack Hetmanate had lost its independence, managed to transform Zaporozhian Sich from military unit to political one with developed infrastructure. Moreover, these researchers depict P. Kalnyshevsky not only as a political figure but also as philanthropist and protector of Ukrainian church.

Key words: The Kotsurs, researchers, the last Koshovoi Otaman of the Zaporozhian Army Petro Kalnyshevsky, New Sich, military and cultural-beneficial activity, historiography.

До редакції надійшла 29.02.2015.

УДК 069(477.52):929 Калнишевський

© Іван Абаровський
(Недригайлів)

П.І. КАЛНИШЕВСЬКИЙ У ПАМ'ЯТІ ЗЕМЛЯКІВ

Подается краєзнавча інформація про вшанування земляками пам'яті останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського. Зокрема, акцентується увага на діяльності музею П. Калнишевського в Пустовійтівці, його фондах; будівництві храму П. Калнишевського та відкритті пам'ятника запорозькому козацькому керманичу в Недригайлові тощо.

Ключові слова: кошовий отаман, П. Калнишевський, музей, експонати, храм, православна церква, пам'ятник.

Важко переоцінити історичну вагу постаті останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського для піднесення держав-

ницьких ідей, відновлення прав і вольностей українського народу, посилення ролі місцевого самоврядування [1].

У незалежній Україні повернулося із забуття славне ім'я уродженця Посульського краю. На вшанування його пам'яті в селі Пустовійтівка (Роменський р-н, Сумська обл.) створений історико-меморіальний комплекс П. Калнишевського. Діє в Пустовійтівці і музей П. Калнишевського, що входить до структури Державного історико-культурного заповідника «Посулля». У залах музею експонується багато матеріалів, що розповідають про історію Калнишевого краю, тернистий життєвий шлях останнього кошового отамана Запорозької Січі.

Серед оригінальних експонатів – артефакти первісних, скіфських, слов'янських часів, знамените на весь світ Євангеліє, подароване П. Калнишевським Пустовійтівській церкві в 1762 р. [2].

Набожний кошовий не лише споруджував власним коштом величні християнські храми, але й дбав про їх художнє оформлення: замовляв різьблені іконостаси, ікони, коштовний церковний посуд, хрести, ризи, книги. На його замовлення виготовлене для Січової церкви двопудове Євангеліє, вартістю близько тисячі російських рублів, рясно оздоблене золотом, сріблом та коштовним камінням. Відомий його щедрий дарунок (коштовний церковний посуд із срібла з позолотою) Єрусалимському патріарху для храму Гроба Господнього [3].

Унікальна колекція зброї XVII–XVIII ст. – артилерія, представлена гарматою та мортирою. Саме гармата дуже зручна для ведення ближнього бою. Такі гармати – винахід козацтва, що через 100 років еволюціонував у розповсюджений в європейських арміях лафет.

П. Калнишевський володів цією зброєю і мав неабиякий хист стратегії і тактики ведення бойових дій. Зважаючи на такі якості, він неодноразово очолював різні військові загопи козаків, які ходили в небезпечні походи проти турок і татар [4].

У 2004 р. І. Рішняк – народний депутат України IV скликання (2002–2005 рр.) подарував музею картину художника з Житомирщини П. Кучука «Соловецький в'язень» [5].

Експонуються, оформлений в стилі петриківського розпису, портрет П. Калнишевського, який подарував музею художник Ф. Панко, портрет кошового роботи сумської художниці С. Пушкар.

Окремий розділ експозиції присвячений вшануванню пам'яті видатного земляка. Інтерес викликає відтворений інтер'єр соловецької тюремної камери, в якій 25 років страждав нескорений отаман, копія надгробку з його соловецької могили.

Доля П. Калнишевського була таємницею до середини XIX ст. Сьогодні його ім'я є одним із

чинників духовного відродження. Тому для кожного українця стають святими пам'ятні місця і реліквії, пов'язані з ним.

Свято бережуть пам'ять про останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського і в районному центрі Недригайлів, що на Сумщині. На честь легендарної постаті, завдячуючи братам Віктору Андрійовичу та Петру Андрійовичу Ющенкам, було побудовано храм Праведного Петра Багатостраждального Калнишевського, також в центрі містечка зведено йому пам'ятник.

Будучи Президентом України, В. Ющенко у Великодній день 26 квітня 2008 р. відвідав рідну Хоружівку і виконав свою основну місію, в Недригайлові у сквері Скорботи і Слави, як і обіцяв, узяв участь у закладанні наріжного каменя для спорудження храму.

Тоді Віктор Андрійович показав землякам графічне зображення майбутнього храму і зауважив, що подібну святиню, у свій час, гетьман Іван Мазепа побудував у Мгарському монастирі.

Після літургії до Президента зі словами подяки звернулися Єпископ Сумський та Охтирський УПЦ Київського патріархату Мефодій та директор Недригайлівської школи Т. Гузь. Вони дякували йому за велику працю по впровадженню в українській державі духовності, відстоювання правди на нашій древній козацькій землі, про можливість у школах викладати християнську етику, привчати дітей до святинь, відвідувати церкви сусідніх міст тощо [3; 6].

Та найголовніше те, що Недригайлівський храм, зруйнований в роки войовничого розгулу атеїзму, став зароджуватися саме у день Воскресіння Христового і майже на тому місці, де він височів раніше.

Слід зазначити, що дискримінація духовенства після приходу комуністичного режиму до влади, повсякденні утиски з боку його різних прислужників, відкрите пограбування Божих храмів і фізичне знищення їх служителів призвело до того, що багато священників під тиском зрікалися духовного сану. У 1928 р. 179 осіб, 1929 – 439, 1930 – 2 тис. Навіть, починаючи з 1957 р. число парафій в Україні постійно зменшувалося, і на 1 січня 1960 р. загальне число православних громад становило вже 8679. Переломним для долі церкви став 1960 р., коли було закрито 747 парафій. Темпи «боротьби» зростали. Лише за друге півріччя 1961 р. в Україні закрито понад 850 церков, у тому числі й Митрофанівську у Недригайлові. А загалом з 1960 по 1965 рр. закрито 4165(!) церков. Жодних не залишено, з 24-х діючих, і на Недригайлівщині. Причому, знімалися з обліку (в подальшому перетворюю-

валися на склади), навіть, пам'ятки архітектури. Після виступу М. Хрущова на січневому 1961 р. пленумі ЦК КПРС, на якому глава держави назвав збереження подібних пам'яток непотрібною та марною справою, вже в червні цього ж року Рада Міністрів УРСР вилучили зі списку пам'яток 364 об'єкти. Незабаром, за поданням виконкомів, було знято з обліку ще 378 храмів [7].

Невдовзі, за наполяганням і клопотанням Свято-Миколаївської парафії УПЦ КП селища, був розроблений проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки їм. Відповідне рішення затвердила 25 сесія V скликання Недригайлівської селищної ради від 10 березня 2008 р. Незабаром Акт вибору земельної ділянки на будівництво храму підписали члени комісії: М. Мельніков – перший заступник голови райдержадміністрації, В. Циганій – начальник відділу містобудування та архітектури, О. Щербак – начальник відділу земельних ресурсів, В. Черенков – головний державний санітарний лікар району, С. Максименко – селищний голова, О. Шаповаленко – начальник цеху газового господарства, Г. Бузов – начальник цеху електрозв'язку та ін.

Погодившись з висновками районної комісії, дав дозвіл на будівельні роботи з дотриманням вимог законодавства, зокрема законів «Про охорону культурної спадщини» та «Про охорону археологічної спадщини», начальник управління культури Сумської обласної держадміністрації В. Деркач. З документацією на будівництво величного храму були знайомі члени верховного духовенства в Сумах та Києві. На що беззаперечно погодилися [8].

Того ж року, після довгих і затяжних вирішень питання – де ж саме будувати храм, 24 серпня розпочалося будівництво. Адже одні не хотіли, аби культова споруда стояла поруч з проклятим 3-х поверховим будинком, побудованим на місці зруйнованої церкви, в якому розміщався районний комітет комуністів та райвиконкомів. Інші вважали, що новобудова зруйнує досить привабливий інтер'єр райцентрівського скверу. А були й такі, які просто не хотіли, щоб у Недригайлові зводили духовний храм Київського патріархату. Але якби там не було, тендер на будівництво об'єкту, вартістю понад 10 мільйонів гривень, виграла холдингова акціонерна компанія «Київміськбуд», який очолює Г. Алфайдзе (головний інженер Ю. Ольчедаївський). Архітектор новобудови С. Ткачов [9].

Водночас з початком будівництва храму було засновано й благодійний фонд «Духовне відродження Недригайлівщини», який очолив Г. Сендецький. Допомагав вирішувати організаційні питання О. Кірний.

Та найбільша ноша випала виконробу цієї компанії, який очолював будівництво у Недригайлові, В. Гопасі. Слід зауважити, що всі будівельні роботи виконувалися лише силами робітників «Київміськбуду». До того ж, будівельники набиралися з числа місцевих спеціалістів та підсобних робітників. На будівництво храму було вкладено 670 м³ бетону, 260 тисяч цегли, понад 70 тонн металоконструкцій, близько 10 тонн міді (на покриття споруди), 1050 м² зовнішніх стін споруди утепленого пінопластеролом, після чого оштукатурено по сітці і пофарбовано.

Це далеко не повний перелік тих робіт, які виконали будівельники очолювані Віктором Вікторовичем. Добросовісно трудилися на зведенні храму М. Горпинченко, А. Рижков, А. Шрамко, О. Швидкий, М. Заборнюк, Л. Супрун та ін.

– Завжди знаходили підтримку і відчували допомогу, – пригадує ті роки Віктор Вікторович, – від голови райдержадміністрації О. Коренева. Двері до нього для нас були завжди відчинені (та, мабуть, не лише для нас).

Частими гостями, на будівельному майданчику, надаючи практичну допомогу, були архітектори В. Циганій, М. Шелудченко та Д. Кваша. Знаходив час, щоб побути на новобудові отець Валерій. Він одночасно контролював будівництво трьох канонічних закладів – в Костянтинові, Курманах і Недригайлові.

Протягом усього часу перебування будівельників у Недригайлові, смачні обіди, сніданки та полудники готували в приватному кафе «Орхідея», де господарем є С. Тимошенко. Постійно друкували матеріали про хід будівництва церкви журналісти місцевої районної газети «Голос Посулля» І. Скрипченко, Ж. Абаровська, Т. Ярмоленко, Н. Постоєнко, Л. Слиш та ін. [10; 11].

– Найбільшу допомогу отримував при зведенні потужної новобудови від начальника комунального підприємства «Недригайлівводосервіс» А. Лісового та директора благодійного фонду «Духовне відродження Недригайлівщини» Г. Сендецького, – підсумовує, відновлюючи в пам'яті факти минувшини, виконроб В. Гопаса.

І ось, 27 жовтня 2010 р., біля чудової архітектурної окраси в центрі Недригайлова відбулося освячення накупольних хрестів. Новозведена культова споруда має право називатися Собором, адже має п'ять куполів і відповідну кількість хрестів.

Незважаючи на холодний осінній день з дрібним дощиком, на урочистості зібралось багато людей. Богослужіння з молебнем очолив єпископ владика Мефодій. З ним прибуло

чимало супроводжуючого священства із Сум та церков району. Після урочистого відкриття зібрання селищним головою С. Максименком, з вітальним словом до присутніх звернувся голова райдержадміністрації О. Коренев та В. Петльований, який очолював райдержадміністрацію донедавна.

2 листопада надпотужним 120-тонним краном розпочалося підняття куполів та встановлення хрестів на соборі. Робота не з легких та й погода вносила свої вітряні та дощові корективи. Тому того дня вдалося поставити лише 3 куполи.

Наступного дня поставлені останні два куполи. Хвилюючим було підняття найбільшого – центрального. Народу, як і попереднього дня, зібралось багато. Всі були свідками такого рідкісного видовища. І раптом, коли останній хрест був закріплений на куполі, затягнуте хмарами небо в одному місці просвітліло. Неначе велетенське око визирнуло на диво новозбудованого храму. У відповідь мідне покриття церковних бань заграло над приємними фарбами, точнісінько помаранчевим кольором!

У надвечір'я цього дня з такої нагоди до Недригайлова з Києва разом із редактором газети «Україна молода» М. Дорошенком завітав В. Ющенко. Оглянувши будівництво ззовні, побувавши в середині, Віктор Андрійович дякував будівельникам і виявив бажання сфотографуватися з ними, а потім із тими, хто був поруч з ним.

Описуючи відгомін тих подій журналіст місцевої газети «Голос Посулля» Ж. Абаровська тоді писала «Наші славні предки козаки в своїй військово-патріотичній діяльності шанобливо ставилися до православної християнської віри. І будували в Україні чимало козацьких храмів – з'явився навіть новий стиль в архітектурі, так зване козацьке барокко. Знаменитий наш земляк, останній кошовий Запорізької Січі Петро Калнишевський своїм коштом спорудив багато храмів, один з яких кілька років тому відреставрований у рідному його селі Пустовійтівка Роменського району. Наслідуючи приклад Петра Івановича Віктор Андрійович споруджує храм у Недригайлові – чудовий, остільки в тому ж таки стилі козацького бароко. А остільки не так давно наш предок причислений до лику святих, то Віктор Андрійович висловив побажання назвати храм іменем Петра Калнишевського. Це перший такий випадок, адже ті кілька церков, які кошовий збудував, у народі прозивають Калнишеви́ми, але мають інші офіційні назви» [12].

18 грудня в новозбудованому храмі святого багатостраждального Петра Калнишевського в центрі Недригайлова вперше відбулося велике

Богослужіння, яке очолив єпископ Сумський та Охтирський Української православної церкви Київського патріархату владика Мефодій. Йому допомагали в службі священники, які прибуло з ним із Сум, а також тут зібралися настоятелі храмів Київського патріархату з Недригайлівського району.

Незважаючи на незавершене будівництво, до храму прийшло й приїхало багато людей з райцентру, навколишніх сіл, а також від сумської та роменської козацьких організацій, учителі та школярі, працівники різних місцевих організацій, пенсіонери. Церковний хор храму був підсилений працівниками галузі культури. Трансляція служби через радіотехніку велася й назовні церкви, тому багато хто в центрі Недригайлова чув релігійні піснеспіви.

Після закінчення Богослужіння владика Мефодій звернувся до прихожан з проповіддю. Оскільки був день пам'яті преподобного Сави Освяченого, то єпископ розповів про сподвиницьке життя цього святого, приклад, який подають мирянам угодивши Господу. Він висловлював велике задоволення з приводу того, що в нашому селищі з'явився такий храм, дякував В. Ющенку, коштом родини якого ведуться роботи, та іншим причетним до будівництва людям. Владика нагородив церковними грамотами велику групу найбільш активних благодійників, будівельників, прихожан – тих, хто дбає про красу Божого Дому. Минав час. Роботи на будівельному майданчику завершувалися.

І ось 17 вересня 2011 р., суботнього погожого дня до Недригайлова приїхав Святійший Патріарх Філарет, Предстоятель УПЦ Київського Патріархату для освячення чудового новозбудованого храму Петра Калнишевського. О 10 годині його зустрічали керівники району на чолі з головою райдержадміністрації О. Кореневим, селищним головою І. Остапчуком та більше тисячі мирян, що прибули не лише з сіл району, а й гості з інших міст.

Патріарх Філарет завершив чин освячення новозбудованого козацького собору Святого Праведного Петра Багатостраждального Калнишевського та відслужив Божественну Літургію у храмі, здійснив Хресний хід. Предстоятелю співслужили: архієпископ Білгородський і Оболянський Іоасаф, єпископ Сумський і Охтирський Мефодій, єпископ Харківський і Богодухівський Лаврентій, єпископ Чернігівський і Ніжинський Іларіон, єпископ Вишгородський Агапій, єпископ Конотопський Афанасій, настоятель храму протоієрей Василь Шевчук, а також чисельне духовенство Сумської єпархії.

По завершенню Богослужіння Святійший Владика виголосив змістовну проповідь, звернувся до віруючих з повчальним словом, а також відзначив важливу роль у справі побудови цього храму та нагородив Президента холдингової акціонерної компанії «Київміськбуд» П. Шилюка – орденом Христа Спасителя. Патріарші грамоти з рук Філарета того дня отримали Г. Алфаїдзе, В. Гопаса, С. Ткачов та Г. Сендецький. Подяками підписаними Єпископом Мефодієм Владикою Сумського єпархіального управління, були нагороджені Г. Сендецький, В. Сапсай, О. Коренев, В. Петльований, С. Ткачов, П. Ющенко, Г. Динник, М. Звязка, В. Бовда, Г. Алфаїдзе, отець Валерій (в миру Валерій Шелудченко) та ін. Після чого прихожани і гості подарували церкві ікони.

Єпископ Сумський і Охтирський Мефодій подякував Святійшому Патріарху Філарету, архієреям, духовенству та віруючим за радість спільної молитви, піднесеної до Господа в святковий день. Народний депутат П. Ющенко передав у новозбудований храм старовинну Плащаницю, яка стала символом віри та відродження духовності.

Проектно-кошторисна документація на будівництво православної церкви розроблена на підставі затверджених замовником ескізів передпроектних опрацювань. У відповідності із завданням на проектування, яке затвердив замовник. Церква за архітектурним виглядом має хресто-купольну схему, що відповідає богослужному призначенню і сакральний архітектурний вигляд.

Вона являє собою двоповерхову будівлю без підвалу. Основою споруди є монолітний фундамент. Стіни та колони з керамічної цегли. Для виготовлення куполів застосовували металевий каркас з покриттям листовою міддю, вікна – металопластикові з відливками з листової міді.

Площа листової міді відливів на всі архітектурні елементи фасаду складає 208 м², цоколь опоряджений каменем (пісчаником) на площі 63 м², водовідвід виконано з пластикових труб з виготовленням воронки з листової міді і кріпленням їх в місцях прийому води.

Біля головного входу у храм виготовлено майданчик для проведення культових заходів та відпочинку прихожан з розрахунку 0,2 м² на одну людину. Згідно з завданням на проектування храм запроєктований на 100 місць, площа майданчику перед головним входом дорівнює 80 м². Навколо храму забезпечено круговий обхід для проходження Хресного ходу під час церковних свят, а також орієнтація храму визначена у відповідності церковних вимог. Дороги

майданчику та обхід навколо храму з твердого покриття.

Дорожній рух на зазначеній ділянці вулиці відсутній. Для паркування автомобілів прихожан передбачено використання існуючого майданчика з твердим покриттям з боку приміщення районної бібліотеки. На шляху від парковки до церкви люди не пересікають проїжджу частину.

Основними частинами храму є: іконостас, вівтар, середня частина храму, бічні приділи, притвір, паперть, престол, жертovníк, горне місце, соля, амвон, місце кліросу.

Церква виконана у стилістиці канонічної храмової архітектури, якій відповідає стриманий та величний стиль у відповідності до молитовного призначення храму.

Церкву запроєктовано відповідно до критеріїв архітектурної виразності православного храму, який відповідає символічному відображенню духовного образу споруди та послідовності традиціям українського бароко. Даний проект є індивідуальний. На другому поверсі будівлі розміщений майданчик для хору. Площа забудови – 324 м², будівельний об'єм – 4500 м³.

Фундаментом є залізобетонна монолітна плита з ребрами. Основою під фундамент є піщана подушка.

Стіни та стовпи виконані з армованого цегляного мурування, з керамічної цегли на цементно-пісчаному розчині. Мурування стін виконані зі складними архітектурними деталями.

Зовні стіни утеплені пінополістиролом товщиною 30мм, архітектурні деталі 50 мм. Площа утеплення фасадів складає 1050 м².

На відмітці +7300 мм по периметру стін виконано монолітний залізобетонний пояс товщиною 300 мм. На цегляних стовпах на тій же відмітці закладено з.б. монолітні подушки товщиною 300 мм. У монолітний пояс попередньо встановлено металеві закладні вироби для кріплення металевих конструкцій.

Конструктивну основу хрестово-купольного храму складає аочно стійкова система. Попружні арки, що спираються на зовнішні стіни та центральні стовпи є основою циліндричних зводів, що утворюють хрест. На центральні попружні арки спирається центральний світловий барабан. Проміжні арки розділяють склепінчасту систему покриття на модулі, які створюють менші та більші зустрічні склепіння. Всі конструкції арок виконані з профільного чорного металу у вигляді склепінчастих зварювальних ферм. Світлові барабани складаються з металевих стійок з'єднаних між собою зварними металевими кільцями. Конструкції маківки складаються з

мачти, до якої кріпляться металеві зварні ферми складної конфігурації. Всі просторові конструкції кріпляться між собою просторовими зв'язками.

Зовнішніми елементами жорсткості є пілястри та монолітний пояс. Висота найвищого куполу 29,8 м. Хрест виконаний металевим зварюваними і закріплений в полості мачти маківки теж зварюванням.

Вентиляція покрівлі здійснюється через вентиляційні «грибки», виготовленні з мідного листа і вмонтовані в конструкцію будівлі.

Четвертий рік служить у храмі Калнишевського протоієрей отець Василь (в миру Василь Михайлович Булельо). Він далеко не перший серед священників Свято-Миколаївській парафії в Недригайлові УПЦ КП, але за час своєї роботи він зробив стільки добрих справ для своїх мирян, скільки не вдалося всім попереднім разом.

У його обов'язки, з парафією, входило оформлення технічної документації на храм, виготовлення актів на землю (до цього церква сплачувала кошти за оренду), підключення до новобудови електроенергії тощо. На сьогодні всі ці питання вирішено. В храмі особисто о. Василем виготовлено подіум для олтаря, семисвічник, іконостас, обладнано кімнату для хрещення дітей, придбано дві дарохранителіці, чашу для причастя. Естетично оформлений храм не порівняти з тим в якому стані приймав о. Василь його в 2012 р. На майбутнє в нього багато планів. Дай Боже щоб вони збулися.

23 жовтня 2012 р. у Недригайлові відбулося кілька значних заходів, які були об'єднані навколо урочистого відкриття на центральній площі селища пам'ятника останньому кошовому Запорозької Січі Петру Калнишевському. Ініціаторами його встановлення і реалізаторами задуму виступили брати Віктор Андрійович та Петро Андрійович Ющенки.

Учасники святкового дійства спочатку направилися до храму. По обидва боки від пошанної килимової доріжки вишикувалися представники духовенства, різних осередків українського козацтва, прихожани церковної общини, недригайлівці й приїжджі з населених пунктів нашого району та з-за його меж. Квітами, короваем та піднесеними словами вітають вони високих гостей: Предстоятеля Української православної церкви Київського патріархату митрополита Філарета, народних депутатів України П. Ющенка, Ю. Кармазіна, Г. Омельченка, экс-президента В. Ющенка та супроводжуючих їх високопосадовців.

Настоятель храму святого Петра Багатостраждального Калнишевського отець Василь звертається до митрополита з пошанними словами і запрошує очолити Богослужіння.

Після завершення молитви велелюдне зібрання перемістилося на центральну площу Недригайлова, де пам'ятник останньому кошовому Запорозької Січі П. Калнишевському був накритий білим простирадлом, яке потім урочисто зняли. Центральна площа селища заповнилася помаранчевими прапорами з символікою партії «Наша Україна», в багатьох симпатиків цієї політичної сили та особливо братів Ющенків було сильне відчуття дежавю і яскраві спогади про Майдан 2004 р. І ось основне дійство переміщається на сцену. Хмари прориваються то осінньою мжичкою, то величезними повними краплями. В. Ющенко коротко викладає свою промову про національну гідність, українську ідею, тісно пов'язуючи це з іменем Петра Калнишевського, і висловлює велике задоволення з приводу встановлення в центрі Недригайлова пам'ятника. Про необхідність піднесення українського духу говорять також народні депутати України П. Ющенко, Г. Омельченко, а також автори пам'ятника – академік, народний художник України, лауреат Шевченківської премії А. Гайдамака та скульптор П. Дроздовський, які теж прибули на відкриття, представники козацької старшини. Відбувся концерт, який складався з духовної частини – юні студенти семінарії співали молитви і псалми, та світської – козацький вокальний колектив пісенно славив українство.

Закінчилося велелюдне дійство гарячим кулішем, яким пригощали всіх бажуючих. Польова кухня розміщала на стадіоні культурно-спортивного комплексу.

Нині в Недригайлівському краєзнавчому музеї знаходиться копія пам'ятника П. Калнишевському (у зменшеному вигляді), яку подарував скульптор П. Дроздовський. Відвідувачі музею можуть придбати тут магнітики із світлинами церкви Петра Калнишевського та його пам'ятника в Недригайлові.

То ж нехай славна історія Недригайлова, Ромнів, села Пустовійтівки, життя і діяльність останнього кошового Запорозької Січі П. Калнишевського стане тим підґрунтям, на якому зростуть нові покоління, підніметься новий світлий подих душі, в якому не буде місця лихому чи злому. Нехай непохитною залишається віра у непереможність української нації, всепереможність Добра і Справедливості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Коцур В.П. Від Сули до Білого моря: шлях через три століття / В.П. Коцур, А.П. Коцур. – К., 2004. – С. 3.
2. Наука і суспільство. – 2015. – № 7–8. – С. 53–54.
3. Кулиняк Д.І. Од Калниша вісті / Д.І. Кулиняк. – К., 2001. – С. 8-9.
4. Коцур Г.Г. Петро Калнишевський: нескорений духом: Монографія / Г.Г. Коцур, Ю.І. Шовкун. – К.- Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 132.
5. Іващенко О. Повертається Калниш із небуття / О. Іващенко // Вісті Роменщини. – 2009. – 6 черв.
6. Голос Посулля. – 2008. – № 35. – С. 1.
7. Історія релігії в Україні / За ред. А.М. Колодного. – К., 1999. – Т. 3. – С. 103.
8. Висновок. До проекту землеустрою щодо відведення ділянки на території Недригайлівської селищної ради від 21. 04. 2008 р. [Поточний архів НРР].
9. Архітектурне рішення 22–08-АР. Гол. архітектор С.В. Ткачов.
10. Голос Посулля. – 2010. – № 105. – С. 4.
11. Голос Посулля. – 2012. – № 116. – С. 2.
12. Голос Посулля. – 2010. – № 106. – С. 1.
13. Фонди Державного історико-культурного заповідника «Посулля». Акт передачі Крижанівським «Євангелія Калнишевського» до РКМ. 1936 р.

© *Иван Абаровский*
(*Недригайлов*)

П. И. КАЛНЫШЕВСКИЙ В ПАМЯТИ ЗЕМЛЯКОВ

Подается краеведческая информация о чествовании земляками памяти последнего кошевого атамана Запорожской Сечи П. Калнышевского. В частности, акцентируется внимание на деятельности музея П. Калнышевского в Пустовойтовке, его фондах; строительстве храма П. Калнышевского и открытии памятника запорожскому казацкому руководителю в Недригайлове, тому подобное.

Ключевые слова: кошевой атаман, П. Калнышевский, музей, экспонаты, храм, православная церковь, памятник.

© *Ivan Abarovsky*
(*Nedryhayliv*)

P. KALNYSHEVSKY IN MEMORY OF COUNTRYMEN

It is presented the regional studies about honoring by countrymen the memory of the last ataman of the Zaporozhian Sich P. Kalnyshevsky. In particular, the attention is focused on P. Kalnyshevsky museum activity in Pustoviytivka, on its funds; on P. Kalnyshevsky construction of the temple and opening the monument of Cossack leader in Nedryhayliv and so on.

Keywords: kish ataman, P. Kalnyshevsky, museum, exhibits, church, the Orthodox Church, monument.

До редакції надійшла 12.01.2016.

УДК 069(477.52):929 Калнишевський

© *Олександр Іващенко*
(*Ромни*)

ВІДРОДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО КОШОВОГО П. КАЛНИШЕВСЬКОГО В ЗАПОВІДНИКУ «ПОСУЛЛЯ»

Висвітлюються питання вшанування пам'яті кошового атамана П. Калнишевського на Посуллі: спорудження йому пам'ятників у м. Ромни та с. Пустовійтівці; щорічне всенародне свято «Калнишева рада»; постійно діючої виставки «Легендарний кошовий» у Роменському краєзнавчому музеї; реставрації Троїцької церкви, спорудженої кошовим у Пустовійтівці ще 1773 р.; відкриття музею на малій батьківщині та Євангеліє П. Калнишевського.

Ключові слова: Посулля, П. Калнишевський, Запорозька Січ, Роменський краєзнавчий музей, Троїцька церква, Пустовійтівка, Євангеліє.

На благодатних теренах Роменщини народився легендарний кошовий атаман Запорозької Січі П. Калнишевський – доблесний воєначальник, мудрий державний діяч, успішний господарник та щедрий благодійник, славне ім'я якого вписане

золотими літерами до героїчних сторінок історії українського козацтва.

П. Калнишевський став очевидцем як відчайдушної спроби визволення України від московського ярма під проводом гетьмана І. Мазепи в